

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/102/102/98

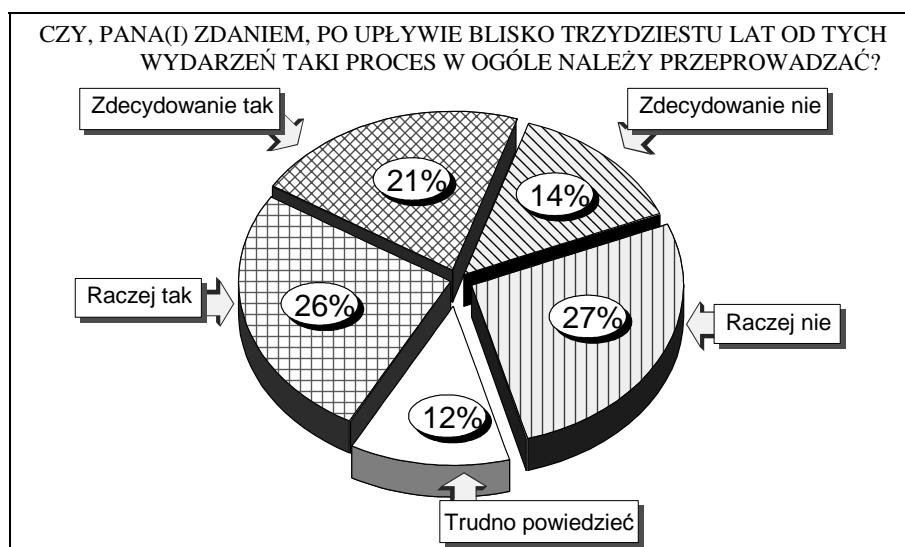
STOSUNEK DO PROCESU OSÓB ODPOWIEDZIALNYCH ZA GRUDZIEŃ '70

KOMUNIKAT Z BADAŃ

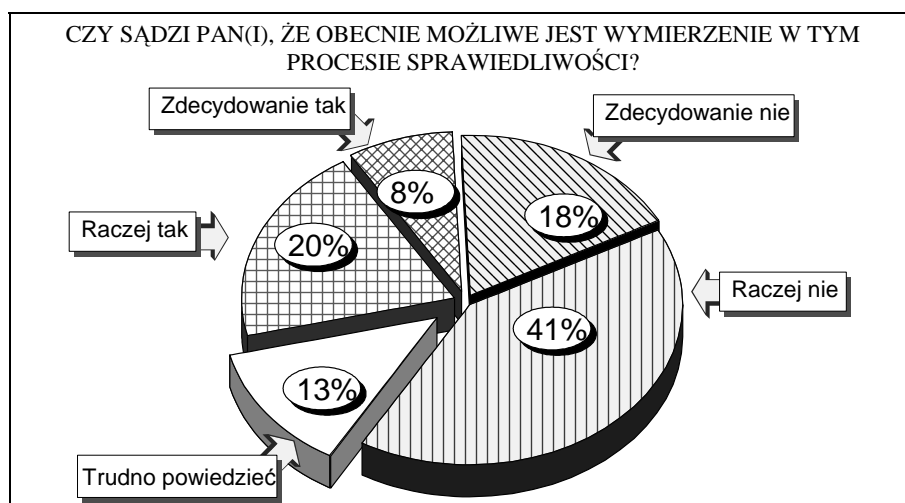
WARSZAWA, SIERPIEŃ '98

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Większość respondentów (75%) słyszała o rozpoczęciu się wielokrotnie odraczanego procesu w sprawie Grudnia '70.
- ◆ Blisko połowa ogółu ankietowanych uważa, że proces taki należy przeprowadzić mimo upływu prawie trzydziestu lat od wydarzeń grudniowych, ale niewiele mniej osób jest przeciwnego zdania.

- ◆ Wśród ogółu badanych przeważa sceptycyzm co do możliwości wymierzenia obecnie sprawiedliwości w tym procesie.

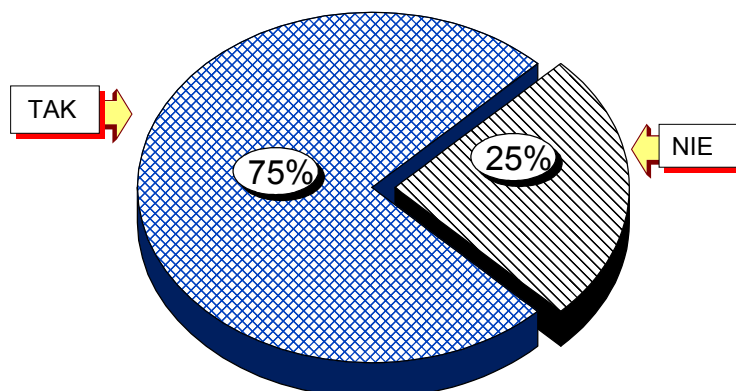
W połowie czerwca '98 rozpoczął się wielokrotnie odraczany proces w sprawie Grudnia '70. Dotyczy on odpowiedzialności osób pełniących różne funkcje rządowe i dowódcze w wojsku za spowodowanie śmierci kilkudziesięciu osób podczas pacyfikacji protestów robotniczych w grudniu '70 w Gdańsku, Gdyni, Szczecinie i Elblągu. Przewiduje się, że proces potrwa długo, ponadto sprawy czterech oskarżonych sąd wyłączył do odrębnego postępowania, które jeszcze się nie rozpoczęło.

Tragiczne wydarzenia Grudnia '70 stanowią istotny składnik pamięci narodowej, o czym świadczą pomniki, składanie kwiatów i obchodzenie rocznic. W kilka dni po rozpoczęciu procesu zapytaliśmy respondentów, czy możliwe jest jeszcze dokładne odtworzenie wydarzeń i określenie indywidualnej odpowiedzialności uczestniczących w nich osób, a także czy w ogóle należy taki proces po tylu latach przeprowadzać¹.

Z uzyskanych deklaracji wynika, że większość ankietowanych słyszała o rozpoczęciu procesu osób odpowiedzialnych za strzelanie do robotników na Wybrzeżu w grudniu '70, co może świadczyć o zainteresowaniu kwestiami rozliczeń z przeszłością i znaczeniu przywiązywanym do nich.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (97), 17-23 czerwca '98, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców kraju (N=1103).

RYS. 1. CZY SŁYSZAŁ(A) PAN(I) O ROZPOCZĘCIU PROCESU OSÓB ODPOWIEDZIALNYCH ZA STRZELANIE DO ROBOTNIKÓW NA WYBRZEŻU W GRUDNIU 1970 ROKU?

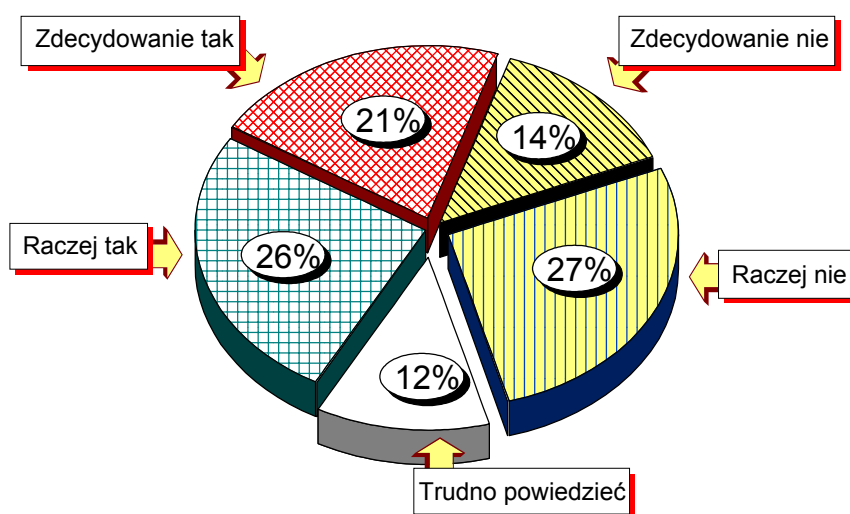

Najbardziej istotne w tym przypadku okazało się osobiste zainteresowanie sprawami politycznymi i wykształcenie badanych. Prawie wszyscy (92%) interesujący się polityką słyszeli o początku procesu, podczas gdy wśród deklarujących brak zainteresowania - nieco ponad połowa (52%). Natomiast lewicowość lub prawicowość poglądów politycznych ankietowanych nie ma istotnego wpływu na stopień poinformowania w tej sprawie. Jedynie wśród respondentów deklarujących poglądy centrowe - co czasem oznacza brak skryształizowanych poglądów - odsetek osób, które nie słyszały o rozpoczęciu procesu, jest znacząco wyższy.

Widoczne jest też, że im badani są lepiej wykształceni i mają lepszą sytuację materialną - tym częściej deklarują, że słyszeli o rozpoczęciu procesu. Odsetek poinformowanych wzrasta też wraz z wielkością miejsca zamieszkania (zob. tabele aneksowe). Spośród grup społeczno-demograficznych o procesie najczęściej słyszeli przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, pracownicy umysłowi niższego szczebla oraz osoby pracujące na własny rachunek (poza rolnictwem). Najrzadziej natomiast rolnicy i robotnicy niewykwalifikowani oraz - co warto odnotować - uczniowie i studenci, z których aż połowa (51%) nie słyszała o procesie.

Przeprowadzanie procesu po tak długim upływie czasu od wydarzeń grudniowych dzieli opinię publiczną: prawie połowa ankietowanych (47%) uważa, że należy go przeprowadzić, ale niewiele mniejszy odsetek (41%) ma w tej kwestii odmienną opinię.

RYS. 2. CZY, PANA(I) ZDANIEM, PO UPŁYWIE BLISKO TRZYDZIESTU LAT OD TYCH WYDARZEŃ TAKI PROCES W OGÓLE NALEŻY PRZEPROWADZAĆ?

Ankietowani, którzy słyszeli o rozpoczęciu procesu - zapewne bardziej tą sprawą zainteresowani - częściej niż pozostali akceptują jego przeprowadzenie.

Tabela 1

w procentach

Czy słyszał(a) Pan(i) o rozpoczęciu procesu osób odpowiedzialnych za strzelanie do robotników na Wybrzeżu w grudniu 1970 roku?	Czy, Pana(i) zdaniem, po upływie blisko trzydziestu lat od tych wydarzeń taki proces w ogóle należy przeprowadzać?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Tak	50	42	8
Nie	36	38	26

Poparciu dla przeprowadzenia procesu sprzyja także deklarowane przez respondentów zainteresowanie sprawami polityki - wśród nie interesujących się polityką tylko jedna trzecia (34%) uważa, że należy go przeprowadzić mimo upływu lat, podczas gdy wśród deklarujących duże zainteresowanie - ponad trzy piąte (61%). Ponadto im większe zainteresowanie życiem politycznym, tym mniejszy odsetek osób nie mających wyrobionej opinii na ten temat.

Ma to niewątpliwie związek z wykształceniem badanych - opowiadanie się za procesem jest tym częstsze, im wyższy poziom wykształcenia; zależność odwrotna jest

słabsza, ponieważ im niższe wykształcenie, tym częstszy brak zdania, co rzutuje na procentowe rozkłady odpowiedzi. Poparcie wyraźnie też rośnie wraz z wielkością miejsca zamieszkania. Co ciekawe, uczniowie i studenci, którzy relatywnie znacznie częściej niż inne kategorie badanych deklarują, że nie słyszeli o początku procesu, są grupą o najwyższym odsetku (68%) akceptujących jego przeprowadzenie mimo upływu lat. Poparcie jest też w ogóle częstsze wśród młodszych respondentów (do 34 lat) oraz mężczyzn. Warto również zauważyć, że religijność badanych (mierzona częstością praktyk) sprzyja opiniom, że proces należy przeprowadzić. Im mniej religijni są respondenci, tym częściej uważają, że nie należy tego robić (zob. tabele aneksowe).

Opinie w tej sprawie zależą jednak przede wszystkim od poglądów i opcji politycznych ankietowanych: poparcie dla procesu wyraża tylko 33% osób o poglądach lewicowych, nieco więcej (43%) deklarujących poglądy centrowe i aż 70% respondentów o poglądach prawicowych.

Polityczne podłoże opinii szczególnie wyraźnie widoczne jest w różnicach poglądów elektoratów głównych partii i ugrupowań politycznych.

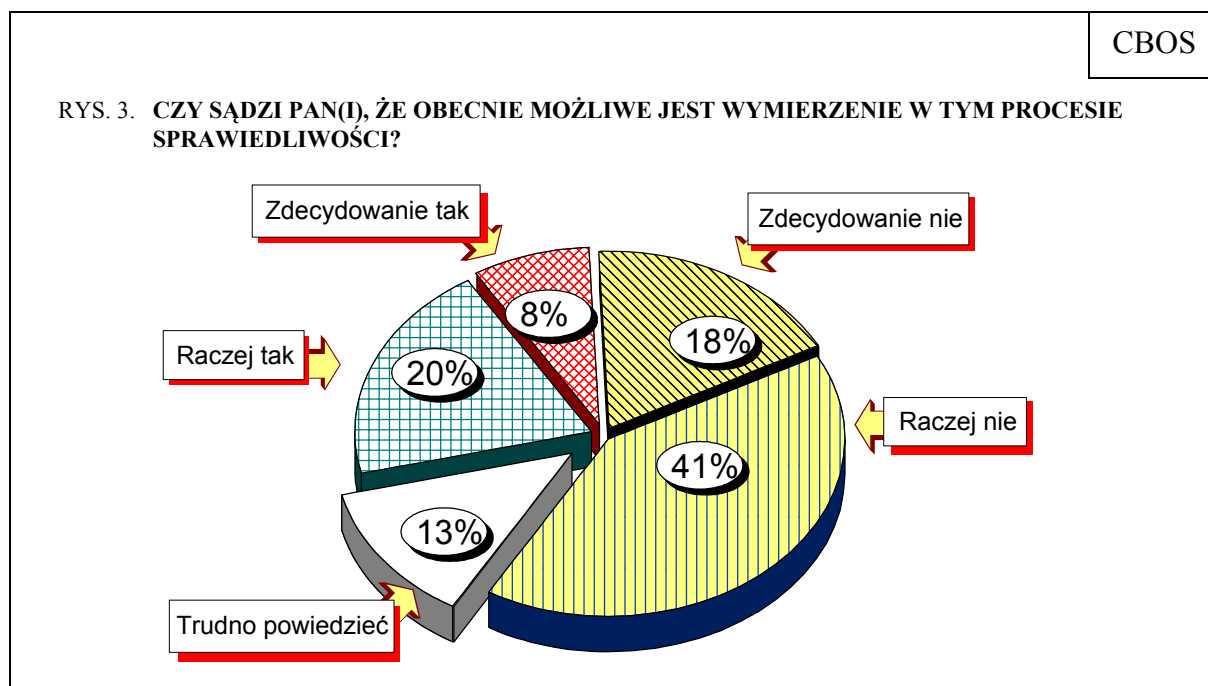
Zwolennicy AWS i Unii Wolności w zdecydowanej większości opowiadają się za przeprowadzeniem procesu, potencjalni wyborcy PSL i Unii Pracy są podzieleni, a elektorat SLD jest zdecydowanie przeciwny procesowi.

Tabela 2

w procentach

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Czy, Pana(i) zdaniem, po upływie blisko trzydziestu lat od tych wydarzeń taki proces w ogóle należy przeprowadzać?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
AWS	70	23	6
UW	69	22	8
PSL	48	41	11
UP	44	48	8
SLD	22	71	6
Inne partie	58	31	11

Mimo znacznego poparcia dla przeprowadzenia procesu większość badanych (59%) uważa, że nie jest możliwe wymierzenie w tym procesie sprawiedliwości. Trudno powiedzieć, czy decyduje o tym przekonanie o zbyt dużym upływie czasu lub niechęć do rozliczeń z odległą przeszłością czy też raczej niewiara w skuteczne działanie wymiaru sprawiedliwości.

Podobnie jak w kwestii przeprowadzenia procesu, tak i w tej sprawie na opinie badanych wyraźny wpływ mają ich poglądy polityczne: lewicowe sprzyjają przekonaniu, że wymierzenie sprawiedliwości nie jest możliwe, a prawicowe - opinii przeciwnej (zob. tabele aneksowe). Jednak nawet wśród osób identyfikujących się z prawicą przeważa opinia, iż obecnie wymierzenia sprawiedliwości nie jest możliwe. Być może zarówno jedni, jak i drudzy obawiają się stronnictwo sądów, ale najprawdopodobniej na ich postawy wpływają i pozostałe czynniki. Nawet wśród zwolenników AWS - ugrupowania akcentującego w swym programie kwestię rozliczeń z przeszłością - a także wśród elektoratu Unii Wolności, przeważa opinia o niemożności wymierzenia sprawiedliwości.

Tabela 3

w procentach

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Czy sądzi Pan(i), że obecnie możliwe jest wymierzenie w tym procesie sprawiedliwości?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
UW	41	53	6
AWS	38	50	12
UP	29	58	13
PSL	27	66	7
SLD	10	80	10
Inne partie	35	60	4

Jak można było oczekiwać, ankietowani, którzy uważają, że nie powinno się po upływie blisko trzydziestu lat od wydarzeń przeprowadzać procesu osób odpowiedzialnych za strzelanie do robotników, na ogół uważają też, że nie jest możliwe wymierzenie w tym procesie sprawiedliwości (90%). Wśród opowiadających się za przeprowadzeniem procesu 52% spodziewa się wymierzenia sprawiedliwości, jednak ponad dwie piąte także uważa, że nie jest to możliwe.

Tabela 4

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, po upływie blisko trzydziestu lat od tych wydarzeń taki proces w ogóle należy przeprowadzać?	Czy sądzi Pan(i), że obecnie możliwe jest wymierzenie w tym procesie sprawiedliwości?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
Tak	52	42	6
Nie	6	90	5
Trudno powiedzieć	7	20	73

Warto zauważyć, że powiązanie opinii respondentów w tych dwóch sprawach jest silne (V Cramera = 0.58). Jak wynika z analiz, wiara w możliwość wymierzenia sprawiedliwości prowadzi w zdecydowanej większości przypadków (89%) do akceptacji procesu; przy braku takiej wiary, zaledwie co trzeci respondent (33%) opowiada się za jego przeprowadzeniem.

Przekonaniem o możliwości wymierzenia obecnie sprawiedliwości w procesie osób odpowiedzialnych za strzelanie do robotników w grudniu '70 wyróżniają się najmłodszy respondenci, zwłaszcza uczniowie i studenci (52%), ale nieco częściej niż inni wierzą w to

także najstarsi ankietowani (w wieku 65 i więcej lat). Inne cechy społeczno-demograficzne badanych w niewielkim stopniu różnicują ich opinie w tej sprawie. Należy jednak odnotować, że spośród grup społeczno-zawodowych w możliwość wymierzenia sprawiedliwości w tym procesie najrzadziej wierzą robotnicy wykwalifikowani i niewykwalifikowani, najczęściej natomiast - pracownicy fizyczno-umysłowi i rolnicy. Ponadto wierze w sprawiedliwość sprzyja niski dochód na osobę w gospodarstwie domowym respondenta oraz religijność, mierzona częstością praktyk (zob. tabele aneksowe).

Większość badanych słyszała o początku procesu osób odpowiedzialnych za śmierć kilkudziesięciu robotników podczas wydarzeń w grudniu '70. Blisko połowa ogółu ankietowanych uważa, że mimo upływu prawie trzydziestu lat od tych wydarzeń proces taki należy przeprowadzić, ale znaczny odsetek - dwie piąte - jest przeciwnego zdania. Opinie w tej sprawie zależą przede wszystkim od poglądów i opcji politycznych respondentów.

Mimo znacznego poparcia dla osądzenia winnych, prawie trzy piąte ankietowanych wyraża sceptycyzm co do możliwości wymierzenia obecnie sprawiedliwości w tym procesie. Opinia taka przeważa wśród zwolenników wszystkich orientacji politycznych.

Opracował

Włodzimierz DERCZYŃSKI

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy słyszał(a) Pan(i) o rozpoczęciu procesu osób odpowiedzialnych za strzelanie do robotników na Wybrzeżu w grudniu 1970 roku?

(%)

	Tak	Nie	Liczba osób
Ogółem	75	25	1103
Płeć			
Mężczyźni	79	21	522
Kobiety	72	28	581
Wiek			
18-24 lat	55	45	153
25-34	68	32	196
35-44	85	15	232
45-54	82	18	216
55-64	87	13	125
65 lat i więcej	73	27	181
Miejsce zamieszkania			
Wieś	66	34	410
Miasto do 20 tys.	78	22	137
od 21 do 100 tys.	79	21	203
101-500 tys.	83	17	210
501 tys.i więcej mieszk.	82	18	143
Region			
Północny	70	30	129
Zachodni	83	17	104
Środkowozachodni	68	32	178
Środkowy	78	22	199
Wschodni	76	24	120
Południowo-wschodni	77	23	176
Południowo-zachodni	76	24	198
Wykształcenie			
Podstawowe	64	36	341
Zasadnicze zawodowe	73	27	293
Średnie	83	17	368
Wyższe	93	7	101
Grupa społ.-zaw. pracujący			
Kadra kier., inteligencja	87	13	81
Prac.umysł.niż.szczebla	88	12	107
Pracownicy fiz.- umysł.	79	21	101
Robotnicy wykwalifikowani	78	22	118
Robotnicy niewykwalifik.	64	36	48
Rolnicy	62	38	52
Pracujący na własny rach.	87	13	57
Bierni zawodowo			
Renciści	76	24	125
Emeryci	79	21	198
Uczniowie i studenci	49	51	60
Bezrobotni	66	34	95
Gospodynie domowe i inni	66	34	61
Pracuje w:			
sferze budżetowej	86	14	111
sekt. państw., publicznym	82	18	101
sp. właśc. pryw. i państwa	82	18	108
sekt. pryw. poza rolnict.	79	21	210
prywatnym gosp. rolnym	62	38	61
Dochody na jedną osobę			
Poniżej 200 zł	63	37	141
201 - 325	71	29	159
326 - 449	76	24	179
450 - 599	82	18	177
Powyżej 599 zł	85	15	246
Ocena własnych war. mater.			
Złe	73	27	304
Średnie	76	24	516
Dobre	78	22	283
Udział w prakt. religijnych			
Kilka razy w tygodniu	76	24	63
Raz w tygodniu	73	27	598
Kilka razy w miesiącu	77	23	157
Kilka razy w roku	80	20	187
W ogóle nie uczestniczy	79	21	98
Poglądy polityczne			
Lewica	84	16	236
Centrum	74	26	323
Prawica	81	19	324
Trudno powiedzieć	60	40	221

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, po upływie blisko trzydziestu lat od tych wydarzeń taki proces w ogóle należy przeprowadzać? (%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	47	41	12	1103
Płeć				
Meżczyźni	51	40	9	522
Kobiety	43	42	15	581
Wiek				
18-24 lat	57	30	12	153
25-34	54	39	7	196
35-44	46	45	9	232
45-54	40	47	13	216
55-64	44	46	10	125
65 lat i więcej	40	37	23	181
Miejsce zamieszkania				
Wieś	37	47	16	410
Miasto do 20 tys.	45	43	11	137
od 21 do 100 tys.	53	36	11	203
101-500 tys.	50	43	7	210
501 tys. i więcej mieszk.	62	25	13	143
Region				
Północny	42	44	14	129
Zachodni	41	51	8	104
Środkowo-zachodni	48	42	11	178
Środkowy	49	36	15	199
Wschodni	46	45	9	120
Południowo-wschodni	60	26	15	176
Południowo-zachodni	38	50	12	198
Wykształcenie				
Podstawowe	34	46	20	341
Zasadnicze zawodowe	44	46	10	293
Średnie	57	34	9	368
Wyższe	57	38	5	101
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	55	37	8	81
Prac. umysł. niż. szczebla	56	34	9	107
Pracownicy fiz. - umysł.	43	41	16	101
Robotnicy wykwalifikowani	47	43	10	118
Robotnicy niewykwalifik.	41	47	12	48
Rolnicy	43	44	13	52
Pracujący na własny rach.	51	48	1	57
Bierni zawodowo				
Renciści	42	38	20	125
Emeryci	38	44	19	198
Uczniowie i studenci	68	28	4	60
Bezrobotni	44	44	11	95
Gospodynie domowe i inni	48	45	8	61
Pracuje w:				
sferze budżetowej	45	46	10	111
sekt. państw., publicznym	49	39	12	101
sp. wiaśc. pryw. i państwa	55	35	9	108
sekt. pryw. poza rolnict.	51	40	9	210
prywatnym gosp. rolnym	41	47	12	61
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	48	36	16	141
201 - 325	46	46	8	159
326 - 449	45	40	15	179
450 - 599	48	42	10	177
Powyżej 599 zł	50	39	11	246
Ocena własnych war. mater.				
Złe	48	38	14	304
Średnie	45	43	12	516
Dobre	48	41	11	283
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	51	36	13	63
Raz w tygodniu	49	37	14	598
Kilka razy w miesiącu	43	45	12	157
Kilka razy w roku	45	46	9	187
W ogóle nie uczestniczy	35	55	10	98
Poglądy polityczne				
Lewica	33	60	7	236
Centrum	43	46	11	323
Prawica	70	22	8	324
Trudno powiedzieć	33	42	25	221

Tabela 3. Czy sądzi Pan(i), że obecnie możliwe jest wymierzenie w tym procesie sprawiedliwości?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	59	13	1103
Płeć				
Mężczyźni	27	63	11	522
Kobiety	28	56	16	581
Wiek				
18-24 lat	41	46	14	153
25-34	26	68	6	196
35-44	24	65	12	232
45-54	20	66	14	216
55-64	26	62	12	125
65 lat i więcej	32	44	24	181
Miejsce zamieszkania				
Wieś	26	57	17	410
Miasto do 20 tys.	24	62	15	137
od 21 do 100 tys.	30	59	12	203
101-500 tys.	30	62	8	210
501 tys.i więcej mieszk.	27	60	13	143
Region				
Północny	29	57	13	129
Zachodni	24	68	8	104
Środkowozachodni	35	55	10	178
Środkowy	28	58	14	199
Wschodni	24	66	10	120
Południowo-wschodni	29	50	21	176
Południowo-zachodni	21	64	15	198
Wykształcenie				
Podstawowe	27	50	23	341
Zasadnicze zawodowe	25	64	10	293
Średnie	30	61	8	368
Wyższe	25	66	9	101
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	22	66	12	81
Prac.umysł.niż.szczębla	24	68	8	107
Pracownicy fiz.- umysł.	31	55	14	101
Robotnicy wykwalifikowani	20	69	11	118
Robotnicy niewykwalifik.	19	70	12	48
Rolnicy	28	57	16	52
Pracujący na własny rach.	27	71	2	57
Bierni zawodowo				
Renciści	27	51	22	125
Emeryci	27	54	19	198
Uczniowie i studenci	52	37	11	60
Bezrobotni	27	60	13	95
Gospodynie domowe i inni	34	59	8	61
Pracuje w:				
sferze budżetowej	22	66	12	111
sekt. państw.,publicznym	18	68	14	101
sp.właśc. pryw. i państwa	33	57	11	108
sekt. pryw. poza rolnict.	25	68	7	210
prywatnym gosp. rolnym	26	61	14	61
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 200 zł	36	46	18	141
201 - 325	29	62	9	159
326 - 449	27	58	14	179
450 - 599	24	62	13	177
Powyżej 599 zł	23	66	11	246
Ocena własnych war. mater.				
Złe	27	56	17	304
Średnie	28	61	11	516
Dobre	27	60	13	283
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	36	52	12	63
Raz w tygodniu	29	56	16	598
Kilka razy w miesiącu	29	60	11	157
Kilka razy w roku	23	67	10	187
W ogóle nie uczestniczy	18	70	12	98
Poglądy polityczne				
Lewica	12	78	10	236
Centrum	27	62	12	323
Prawica	41	48	11	324
Trudno powiedzieć	25	52	24	221